

Makalenin Dergiye Ulaşma Tarihi: 15.03.2015
Yayın Kabul Tarihi: 05.08.2015

Caesar ve II. Pharnakes'nin Zile Savaşı (M.Ö. 47) Yeri Üzerine Bir İnceleme

A Review About Battlefield Place Of Zile War (B.c. 47) Between Caesar And Pharnake The II

Doç. Dr. Orhan YILMAZ *

Öz

Tokat İline bağlı Zile, tarihten beri Anadolu'nun en önemli ve eski merkezlerinden biridir. Zile'yi, Irak'ta bulunan Ninova Kraliçesi Semiramis'in kurduğuna inanılmaktadır. Sonraları Zile'ye Hititler hükmetti. Çivi yazılı kil tabletlere göre, Hititler zamanında Zile ve Maşathöyük önemli yerleşim yerleridir. M. Ö. 47'de Roma İmparatoru Caesar ve Pontus Kralı PharnakesPharnakes Zile yakınlarında savaştı. PharnakesPharnakes'yi yenen Caesar, tarihin en kısa ve ünlü mektubunu yazdı, Veni Vidi Vici (Geldim, gördüm, yendim). Gerçekleştirilen bu derleme çalışması, savaşın nerede yapıldığı konusunda bir incelemedir.

Anahtar Kelimeler : : Roma, Pontus, resimleme, savaş alanı, mil taşı, coğrafi etken.

Abstract

Zile belonged to province of Tokat is the one of the oldest and most important centre in Anatolia from history. It is believed that Zile was established by Semiramis, Queen of Ninova in Iraq. Later then Hettheus ruled the Zile. Related with cuneiform clay tablets Zile and also Tapigga were important places during Hettheus

* Ardahan Üniversitesi, Teknik Bilimler Meslek Yüksek Okulu, Ardahan e-posta: orhanyilmaz@ardahan.edu.tr

time. In B.C. 47 Roman Emperor of Julius Caesar and Pontus King of Pharnake battled near Zile. Caesar defeated Pharnake and after the war he sent the shortest and the most famous letter of history in which a sentence of “Veni, Vidi, Vici” (I came, I saw, I defeated). This study was carried out to review the information about where the war happened.

Key Words: Roman, Pontus, illustration, battle field, milestone, geographic factors

1. Giriş

Zile, bazı Hitit çivi yazı tabletlerinde Anzilia/Anziliya olarak adlandırılmaktadır¹. Bu nedenle en azından Hititler zamanından beri var olduğu söylenebilir (Akdoğan 2008: 8-9). Tokat ilinin 67 km batısında yer alır. 40°18' kuzey enlem ve 35°53' doğu boylamları arasında yer almaktadır. Zile'nin doğu sınırlarında Tokat'a bağlı Turhal, güneydoğusunda Artova ve Sulusaray ilçeleri, güneyinde Yozgat'a bağlı Kadışehri, güneybatısında Çekerek ve Aydıncık ilçeleri, batı ve kuzeybatısında Amasya'nın Göynücek ilçesi, kuzeyinde ise Amasya merkez ilçe yer almaktadır. Yüzölçümü 1512 km², rakımı 710 metredir. İlçenin güneyinde, Tokat-Yozgat sınırının bir bölümünü çizen ve doğu batı istikametinde uzanan, zirvesi 1.892 metre Devci Dağı silsilesi yer alır (Yılmaz 2004: 23-24).

Zile Kalesi, Bergama Kalesi gibi, Anadolu'nun nadir toprak dolgu kalelerinden birisidir. Anadolu'daki amfi tiyatroların hemen tamamı Ege ve Akdeniz sahillerinde yer alan antik yerleşim yerlerinde inşa edilmiştir. Zile Kalesinin doğu yamacında yer alan amfi tiyatro ise, Anadolu'nun iç kesimlerinde inşa edilmiş tek amfi tiyatro özelliğini taşımaktadır. Hititlerden kalma birçok pişirilmiş kil tablette, Anzilia (Anziliya) adı geçmektedir. Zile'nin yaklaşık 30 km güneybatısında yer alan Tapigga (Maşat Höyük) kalıntıları da Hititlerden kalma önemli merkezlerden birisidir. Tapigga, son 30 yıla kadar ismi Maşat Köyü, günümüzdeki Yalın yazı Kasabası olarak bilinen yerleşim yerinin yaklaşık 1 km güneyinde, ufak bir tepelik üstündedir (Özgüç 1978: 1-2).

Zile, birçok farklı kültürü bünyesinde barındıran bir bölgedir. İlçe sınırları içinde Yörük, Alevi, Sıraç, Sünni Kürt, Alevi Kürt, Yörük, Çerkez, Balkan ve Doğu Muhaciri, Gürcü, Papaklı adları ile anılan çeşitli ırk ve inanışlardan kişiler barış içinde yaşamaktadır. İlçede Sıraç olarak adlandırılan kişiler, Oğuzların Beydili Boyuna mensup, Alevi inanışında kişilerdir. Tokat merkezli olan Sıraçların günümüzde Hubyar ve Anşabacı olmak üzere iki ana kolu bulunmaktadır. An-

¹ Maşat-höyük'te 1973-1978 ve 1980-1981 yılları arasında yapılan kazılarda toplam 116 adet tablet bulunmuştur. Bu tabletlerin büyük kısmının içeriğini de mektuplar oluşturur. Bunun dışında bir küçük kehanet metni, bir dini metin parçası da bulunan tabletler arasındadır. Ayrıca 3 adet kuş falı mektubu da Maşat-Höyük'te bulunmuştur. Metinlerin yarısına yakını mektup olup, büyük Hitit kralının Hititlerin başkenti Hattuşaş'tan yazıp, Maşat-Höyük'teki yüksek mevkii sahibi memurlara veya generallere gönderdiklerinden oluşmaktadır. Bu tabletler, Orta Hitit çağına, III. Tuthalya zamanına (tahminen M.Ö. 1350 civarı) tarihlenir. Zile adı Hititlerden günümüze kadar koruna gelmiş olan yer adlarından birisidir. Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi'nde Mşt. 75-113 no ile kayıtlı tabletin ön ve arka yüzünde “URU An-zi-li-ya” şeklinde geçmektedir (Akdoğan 2008: 8-9).

şabacılı Kolumun çıkış yeri ve merkezi Zile'ye bağlı Acısu Köyüdür (Yılmaz 2009: 31-33).

Gerçekleştirilen bu derleme çalışmasında, M.Ö. 47 yılında Roma İmparatoru Caesar ile Pontus Kralı II. Pharnakes arasında meydana gelen Zile Savaşı'nın nerede yapıldığı incelenmiştir.

2. Caesar (M.Ö. 108-44)

Bir Romalı general, devlet adamı konsül ve Latin Edebiyetin'nde önemli yazar idi. Çok hırslı bir asker idi. Sefere giderken bazen öncü kuvvetlerden önce gidilecek menzile vardığı olurdu. Bu yolculuklarında çoğunlukla çok az bir uyku ile idare ederdi. Kutsal Roma İmparatorluğu'nun yükselişine yol açan olaylarda önemli bir rol oynamıştır. Asil bir aileden gelen senatör Gaius Julius'un oğludur. Annesi Aurelia, asil olmayan bir ailedendi. Caesar politik davranışlarında çoğunlukla halk tarafını tutmuş, Romalı asillerin halk üzerinde baskılarını kaldırmaya çalışmıştır. Caesar M.Ö. 83'de Marius taraftarlarından 1. Cornelius Cinna'nın kızı Cornelia ile evlendi. Gençliğinde Marius partisine yaklaştı ve Sulla ve Mariusçular arasındaki çekişmeye katıldı. Bunun üzerine Roma'dan çıkmaya zorlandı. Ancak Sulla'nın M.Ö. 78 tarihinde ölümünden sonra Roma'ya dönebildi. Sonra hatiplik öğrenimi için Rodos'a ünlü öğretmen ve hatip Apollonius Molon'un yanına gitti. Beş yıl sonra Roma'ya döndü, kendini tamamiyle siyasete vererek Pompeius tarafını tuttu, cömertliğiyle halkın sevgisini kazanmaya çalıştı. Caesar M.Ö. 68'de, Cornelia'nın ölümü üzerine yüksek bir hayat seviyesi ve geniş bir çevresi olan Pompeia adlı genç bir kadınla evlendi. M.Ö. 62'de konsüllükten önce gelen bir rütbe olan praetorluğa yükseldi. Bu sırada, Batı Hispania'daki ayaklanmayı bastırarak elde ettiği ganimetlerle borçlarını ödedi, kendini konsüllüğe seçtirmek için Roma'ya gitti. M.Ö. 59 yılında, muhafazakar Marcus Bibulus ile birlikte konsül seçildi. Aynı yıl, o sıralar Anadolu'dan dönen Pompeius ve Crassus ile anlaşarak "Birinci Triumvirlik" i kurdu. Konsül olarak Roma'yı tek başına idare etmeye çalışan Caesar, Senato'yu ikinci planda bıraktı. Yeni bir kanunla fakir vatandaşlara ve Pompeius'un terhis edilen askerlerine toprak dağıttı. Vergilerin üçte birini bağışlayarak subayları kendi tarafına çekti. Nihayet 5 yıl içinde kendini Dalmaçya, Kuzey İtalya ve Güney Fransa valiliklerine seçti. Kuvvetli rakipleri olan Cicero ile Cato'nun Roma'dan uzaklaştırılmasını sağladıktan sonra, M.Ö. 58 de Gallia'ya girdi, sekiz yıl içinde Ren nehrinden Pirenelere kadar bütün ülkeyi ele geçirdi. Tam bir zaferle sonuçlanan Gallia seferinden sonra Caesar aldığı zengin ganimet ve tecrübeli ordusu sayesinde, Roma'nın en güçlü adamı oldu (Suetonius 2008).

3. II. Pharnakes (Ölümü M.Ö. 47)

VI. Mitridat'ın oğlu ve Pontos Kralıdır. Babasının yerine kral olarak yetiştirilen Farnake'nin çocukluğu ve gençliği hakkında çok az bilgi vardır. Babası VI. Mitridat'ın Romalı ünlü general Pompey'e yenildiği III. Mitridatik Savaşının ardından

kaçmak zorunda kaldı. Mithridates, Romalılarla mücadeleye devam etmek niyetindeydi, ancak Pharnakes'in bu konuda isteksiz oluşu, M.Ö. 65 yılında babasına karşı bir darbe planı yapmasına yol açtı. Plan açığa çıkarıldı, ancak Roma Ordusu ile yeniden karşılaşmak istemeyen Pontos ordusu Pharnakes'i desteklediğini açıkladı. Ordu ile birlikte Mithridates'in üzerine yürüyen Pharnakes, babasının intihar etmesine neden oldu ve tahtı ele geçirdi. Pharnakes pozisyonunu koruyabilmek adına, vakit geçirmeden Pompey'e gönderdiği elçiler vasıtasıyla barış talebinde bulundu. Babasının cesedini Pompey'e gönderdi. Bu davranışı Pompey tarafından takdir görünce barış teklifi kabul gördü ve Bosphorus kralı olarak atanarak Roma'nın dostu krallar arasına yazıldı. M.Ö. 49 yılında Jül Caesar ve Pompey arasında iç savaş patlak verdi. Roma Lejyonlarının bu olayla ilgilenmesinden yararlanmak isteyen Pharnakes zayıf bir direniş ile Kolhis ve Küçük Ermenistan'ı egemenliği altına aldı. Küçük Ermenistan kralı Deiotarus, Caesar'ın Asyadaki temsilcisi Domitius Calvinus'tan yardım talep edince bir küçük bir Roma ordusu bölgeye geldi. M.Ö. 48 yılında yapılan Nikopolis savaşında Roma ordusu yenilgiye uğratan Pharnakes yönünü Pontos'a çevirdi. Romalılara karşı yapılan bu güç gösterisinin ardından Pharnakes yeni fethettiği bölgelerdeki isyanları bastırmakla meşgul oldu. Ancak Caesar'ın bölgeye doğru ilerlerken sahip olduğu olağanüstü hız Pharnakes'in dikkatini yeniden Romalıların üzerine çevirmesine neden oldu. Tehlikenin farkına varan Pharnakes ilkin zaman kazanmak amacıyla barış teklifinde bulundu ancak Caesar'ın bölgeye oldukça yaklaşmış olması savaşı kaçınılmaz hale getirdi. Günümüzdeki Zile (Zela) yakınlarından yapılan kısa savaşın ardından Pharnakes bozguna uğradı ve az sayıda süvarisi ile birlikte kaçmak zorunda kaldı. Pharnakes yardım bulmak ve İskitler ve Sarmatlardan asker toplayabilmek için hemen Bosphorus'a geçti. Ancak eski bir valisi olan Asandar birlikleri ile ona saldırdı ve Pharnakes çatışma sonucu öldü. Tarihçi Appian onun savaşta öldüğünü teyit eder ancak Cassius Dio onun önce yakalanıp sonra öldürüldüğünden bahseder (Anonim 2014).

4. Yazılı Kaynaklar

Günümüzden yaklaşık 2.050 yıl önce meydana gelmiş Zile Savaşında bizzat bulunmuş bir kişiden günümüze ulaşan bir belge bulunmamaktadır. Savaşta bizzat bulunmuş kişilere ait belge bulunamadığından, 2. Elden yazılmış belgelelere bakmak gerekmektedir. Bu konuda yazılmış ve günümüze ulaşmış bir kaynak vardır. Eserin adı "C. Julius Caesar's Commentaries of His Wars in Gaul and Civil War with Pompey as also Commentaries of the Alexandrian, African and Spanish Wars" (Hirtius 1750:1). Kitabın ismi Türkçeye "İskenderiye, Afrika ve İspanya Savaşlarının Değerlendirmeleri ile Birlikte, C. Julius Caesar'ın Galya ve Pompeius İç Savaşının Değerlendirmeleri" olarak tercüme edilebilir.

Eserin yazarı konusunda kesin bir bilgi yoktur. Orijinali Michigan Üniversitesi Kütüphanesi'nde muhafaza edilen Latince eser, Alb. Martin Bladen tarafından İngilizceye tercüme edilmiştir. Çevirinin kapağında "Attributed to Julius Caesar,

possibly written by Gaius Oppius or Aulus Hirtius” cümlesi, “Julius Caesar’a dayandırılarak, muhtemelen Gaius Oppius veya Aulus Hirtius tarafından yazıldı” şeklinde tercüme edilebilir. Yani bu eser savaşı bizzat gören bir kişi tarafından değil, daha sonra Caesar’ın açıklamalarını dinleyen iki kişiden biri tarafından yazılmıştır (Hirtius 1750:1). Suetonius’a göre Oppius, Caesar’a yazı işlerinde katip (*scriba*) olarak hizmet eden bir görevlidir (Suetonius 2008:27).

Suetonius’a göre, günümüze ulaşan Alexandria (İskenderiye), Afrika ve İspanya Savaşlarının anlatıldığı kitapların yazarı belirsizdir. Bir iddiaya göre savaşların anlatıldığı kitapları Oppius yazmış, başka bir iddiaya göre ise Caesar yazmış, ancak yarım bırakmıştır. Galya Savaşının anlatıldığı yarım kalmış kitabı tamamlayan kişi katip Hirtius’tur (Suetonius 2008:27). Asinius Pollio ise ciddi bir iddiada bulunarak, Caesar’ın başkaları aracılığı ile yapılan birçok şeye gözü kapalı inandığını; ya bile bile, ya da hafızasının yanılması yüzünden olayları yanlış olarak hatırladığını, bu yüzden Caesar’ın yazdığı veya yazdırdığı ve savaşların anlatıldığı kitapların özen gösterilmeden ve aslına sadık kalınmadan, tahrif edilerek yazıldığını iddia etmiştir (Suetonius 2008:27).

Çeviriyi yapan Bladen, eserin baş kısmında “To the Reader” (Okuyucuya) başlığı ile bazı konularda açıklamalarda bulunmak ihtiyacını hissetmiştir (Hirtius 1750:IX). Kitabın XII. sayfasının ilk paragrafında “Caesar’ın Fransa’daki kahramanlıklarını anlatan kitaplarının haricinde; Galya, İskenderiye, Afrika ve İspanya Savaşlarını anlatan diğer 8 kitabı ya Aulus Hirtius ya da Oppius tarafından yazıldı” önemli bilgisini verilmektedir (Hirtius 1750:XII). Ayrıca “Rhelicanus” isminde başka bir yazardan bahsedilmekte ve Rhelicanus hakkında “Bu aşağılık kişi kitabın birini Oppius’a, diğerlerini Hirtius’a mal ediyor” iddiasında bulunmaktadır (Hirtius 1750:XII).

Bladen ise, Latince orijinal eserin çeşitli yazarlar tarafından çeşitli şekillerde tercüme edilmiş olduğunu, bu peşi peşine tercüme sırasında önemli çeviri hatalarının yapıldığını iddia etmiştir. Örneğin daha önce tercümeleden birini yapan Fransız D’Ablancourt tarafından Latince “impueres” kelimesinin “virgin” (bakire) olarak tercüme edilmesi gerekirken, sehven “beardless” (sakalsız) olarak tercüme edildiğini vurgulamıştır (Hirtius 1750:XIII-XIV). Bu tip tercüme hatalarına başka örnekler de vermektedir. “To the Reader” (Okuyucuya) bölümünün en sonunda, kendisinin de bu tip hatalar yapmış olabileceğini ve okuyucuların kendisini affetmesini istemektedir (Hirtius 1750:XIII-XIV).

Kitabın “Contents” (İçindekiler) bölümünde, Caesar’ın Zile’de yaptığı savaş ile ilgili bölümlerin bulunduğu sayfanın baş kısmında “Contents of Aulus Hirtius or Oppius’s Commentary of the Alexandrian War” açıklaması bulunmaktadır (Hirtius 1750:XXXII). Tüm bu açıklamalardan “Zile’de yapılan savaşın anlatıldığı bu eser, savaşı bizzat gören biri tarafından yazılmadığı gibi, Latince yapılan peşi peşine tercüme esnasında da birçok tercüme hatası yapılmış olabilir.” sonucu çıkarılabilir.

4.1. Hirtius'a Göre Zile Savaşı

Commentaries of the Alexandrian Wars (İskenderiye Savaşı Yorumları) bölümünde, savaşa giden gelişmeler aşağıdaki gibi özetlenmektedir (Hirtius 1750 Doğrudan Hirtius'a gönderide bulunulmalı tercümesine değil: 361-362):

72. Zile Pontus'a bağlı, ovada kurulmuş bir şehirdir. Bir tepenin üzerinde inşa edilmiş kale duvarlarına bakılınca, kalenin sanatsal bir incelikle inşa edildiği görülür. Şehrin her tarafında dağlar vardır ve bu dağlar birçok vadiler tarafından bölünmüştür. Bu vadilerden birisi şehri genişleten bir sırta sahiptir ve Zile'ye uzaklığı 4,5 km.den fazla değildir. Bu en dikkat çekici vadi; Mithridates, Triyarus'u yenmiş ve ordumuzu ağır bir yenilgiye uğratmıştır. Babasının burada daha önce kazandığı zaferi canlı bir şekilde hatırlayan Pharnakes, bütün kuvvetleri ile burada konuşlanmıştır.

73. Caesar düşmana yaklaşık 7,5 km uzaklıkta konuşlandı. Caesar, düşmana en yakın konumda olan karşısındaki bir tepeyi eğer düşmandan önce tutabilirse, kralın kuvvetlerine karşı bir avantaj elde edebileceğini gördü. Askerlerine burayı tutmalarını ve çalı demetleri (fascine) ile mevzileri tahkim etmeleri için emir verdi. Askerleri bu emri yerine getirdi. Ertesi sabah saat 3'de askerler tüm ağırlıklarını arkada bıraktı ve Caesar lejyonlarının en önünde olduğu halde, harekete geçtiler. Şafak sökerken, daha önce Triyarus'un, Mitridat'a karşı izlediği rotanın aynısını izledi ve düşman niyetlerini anlamadan aynı mevkie konuşlandı. Ordudaki yardımcı birliklere, bütün çalı demetlerini oraya getirmelerini emretti ki, bu görevden hiçbirisi kaçınmazdı. Böylece iki ordu, aralarında 1,5 km.den biraz fazla mesafe olacak şekilde mevzilendiler.

74. Sabah olunca Pharnakes, Caesar'ın konuşlandığı mevkinin avantajını hemen fark etti ve bütün kuvvetlerini kamptan dışarı mevzilendirdi. Caesar önce Pharnakes'in ordusunu harekete geçirdiğini ve kendisinin ilerlemesini durdurmak istediğini sandı. Bunun üzerine Caesar ordunun sadece ilk saflarını savaşa sürerek, diğer bütün kuvvetlerine mevzilerini tutmalarını söyledi. Pharnakes iki sebepten birinden dolayı ordusunu harekete geçirdi. Ya kâhinler tarafından kendisine verilen bilgiye göre, bulunduğu yerin kendisi için uğurlu olduğuna inanıyordu. Ayrıca saldırıya geçen bizim öncü kuvvetlerimizin azlığına bakarak ve onların tüm gün ağır teçhizat ile yürümüş oldukları için yorgun olduklarını varsayarak, bizi küçümsedi. Ya da kendi generallerinin daha önce Roma 22. Lejyonu ile savaşmış ve onu yenmiş olduklarına güveniyordu. Bu yüzden bizim ordumuzu küçümseyerek savaşmaya karar verdi ve kuvvetlerini vadinin aşağısına doğru yolladı. Caesar ilk önce onun zayıf saldırısını alaya aldı. Ordusunu dar bir alana çekti. Oraya Pharnakes'in ileri görüşlü generallerinden hiç birisi saldıramadı. Fakat Pharnakes'in ordusu vadinin aşağısına kadar indi ve yukarı doğru tırmanmaya başladı. Pharnakes'in bu düşüncesizce hareketi karşısında, daha geri çekilmeye başlamadan, Caesar ileri harekete geçti. Pharnakes'in ordusu tekrar savaş düzenine geçmeden, ordusunu saldırı düzenine soktu.

4.2. Suetonius'a Göre Zile Savaşı

Caesar zamanından günümüze ulaşan ikinci eser Gaius Suetonius Tranquillus'un yazdığı "On İki Caesar'ın Hayatı" (De Vita Duodecim Caesarum) isimli eserdir (Suetonius 2008). Suetonius bu eserinde 12 Roma imparatorunun hayatını yazmıştır. Bu eserin ilk bölümü Caesar'a aittir. Bu bölümün XXXV. maddesinde şu açıklama verilmektedir:

"... Alexandria kentinden Suriye'ye, oradan da Pontus'a geçti, Büyük Mitridates'in oğlu Pharnakes hakkında gelen haberler onu çok endişelendiriyordu. Caesar, koşullardan yararlanarak savaşa girişen ve çok sayıda başarı kazanarak küstahlaşan Pharnakes'i, oraya varışının beşinci gününde, karşılaşmalarından sonraki dört saat içinde, tek bir cephede bozguna uğrattı. Bu denli zayıf düşmanları yenerek çok büyük askeri ün elde eden Pompeius'un yazgısını sık sık anımsıyordu..." (Suetonius 2008:20)

Bir sonraki sayfada, XXXVII. maddede ise şu bilgiyi verilmektedir:

"... Galya zafer töreninde Velabrum'dan geçerken arabanın bir dingili kırılınca az kalsın arabadan düşüyordu; sağında, solunda ortalığı aydınlatmak için şamdanlar taşıyan kırk tane fil ile Capitolium'a meşaleler arasında çıktı. Pontus için kutladığı zafer töreninde, tören alayının teskereleri arasında önde üç sözcükten oluşan bir yazı taşıttırdı: "Geldim, gördüm, yendim" bu yazı öbürlerinde olduğu gibi bu savaşın eylemlerini değil, savaşın hızla tamamlandığını anlatıyordu." (Suetonius 2008:21) Suetonius'un Zile Savaşı ile verdiği bilgiler bunlardan ibarettir.

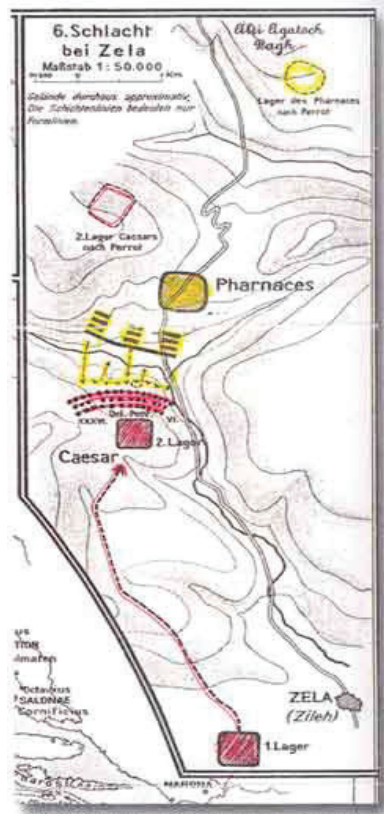
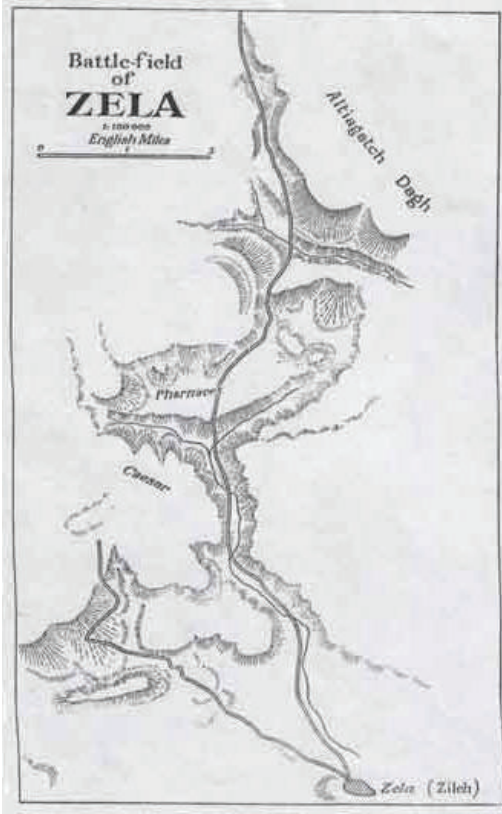
4.3. Life of Julius Caesar (Julius Caesar'ın Hayatı)'a Göre Zile Savaşı

H. G. Liddell (1860) tarafından kaleme alınan bu eserde "... Pharnaces, proud of a victory over Caesar's lieutenant, ventured to attack Caesar himself near Zile, where his father Mithridates had once defeated the Romans."¹⁷ ifadesi geçmektedir. Yani "Daha önce babası Mithridates Romalıları ve kendisi de Caesar'ın bir generalini yenmiş olan Pharnakes, Caesar'a Zile yakınlarında saldırmaya cesaret etti." şeklinde tercüme edilebilir (Liddell 1860).

5. Resimlemeler (İllüstrasyonlar)

Caesar'ın Zile Savaşı ile ilgili olarak, mütemadiyen Rice Holmes ile Kromayer-Veith resimlemelerden bahsedilmekte, çok önemli ve sağlam bir belge gibi, bu resimlemeler öne sürülmektedir (unyezile.com^a 2009, unyezile.com^b 2009)

Öncelikle bu resimlemelerin kaynakları ve isimleri, akademik formatta açıkça ve doğru bir şekilde verilmemektedir. Örneğin Kromayer-Veith, bu gibi kaynaklarda yanlış bir şekilde "Kramayer-Veith" olarak bildirilmektedir.

5.1. Rice Holmes İllüstrasyonu

Dikkat edileceği üzere, Rice Holmes resimlemesi bilimsel yöntemlerle hazırlanmış, ölçekli bir harita değildir. Bu bir resimleme (illüstrasyon) yani çizimdir. Burada dikkat edilmesi gereken husus, bu resimleme çizilirken kullanılan bilgilerin kaynağının güvenilir olup, olmadığıdır. Bu kaynaklar bilinmek zorundadır. Bu kaynakların güvenilirliği bilinmeden, bu resimlemelerin bilimsel bir kaynak değeri olamaz.

İkinci önemli husus, resimlemenin sağ üst köşesinde İngilizce "Altıgatch" ibaresi bulunmaktadır ki, bu kelime günümüz Türkçesi ile "Altiğaç" isimdir. Bu isim Türkçe bir mevki isimidir. 2.050 yıl önce Zile çevresinde Türkçe kullanıldığına dair elimizde bir bilgi olmadığına göre, bu resimleme T. Rice Holmes (1855-1933)'ün yaşı ile doğru orantılı olarak, yaklaşık bir asır önce çizilmiş olması gerekmektedir.

Diğer önemli bir nokta, resimlemede Caesar ve Pharnakes Ordularının gösterildiği coğrafi mevkidir. Rice Holmes ile Kromayer-Veith resimlemelerin her ikisinde de savaş yeri olarak, Derebaşı Köyü'ne giden yolun sağ ve sol yamaçları gösterilmektedir. Bu resimlemeleri çizen kişilerin bu bölgeyi hiç görmediği, bu resimlemelerin masa başında çizdiği anlaşılmaktadır. Bu arazi üzerinde bizzat ya-

pılacak bir incelemeden sonra açıkça anlaşılacaktı ki, savaş alanı olarak gösterilen Derebaşı Yolu'nun sağ ve sol yamaçlarında savaş yapmak değil, normal yürümek dahi mümkün değildir. Çünkü yamaçlar son derece dik ve arazi engebeldir.

5.2. Kromayer-Veith İllüstrasyonu

Kromayer-Veith tarafından çizilmiş resimleme de, Rice Holmes tarafından çizilmiş resimlemenin benzeridir. Kromayer-Veith resimlemesinin de 20. yüzyıl içinde çizilmiş olduğu açıktır. Ayrıca resimleme çizilirken kullanılan kaynak da belli değildir. Birinin diğerinden kopya ederek çizildiği kolaylıkla söylenebilir.

6. Hangi Savaş Yeri Doğru?

Rice-Holmes ve Kromayer-Veith resimlemeleri araziye apliance edildiği zaman ilginç bir durum ortaya çıkmaktadır. Bu resimlemelere göre savaş yeri, Derebaşı köyünün her iki tarafındaki dik yamaçlardır. Aynı resimlemelere göre Caesar'ın kuvvetleri Derebaşı Köyünün güneybatısındaki tepenin üstünde, Pharnakes'in kuvvetleri ise aynı köyün kuzey doğusundaki tepenin yamaçlarında konuşlanmıştır.

Bizzat araziye gidilerek, yerinde yapılan bir incelemede, Caesar'ın konuşlandığı iddia edilen tepeden Derebaşı köyüne doğru ilerlemek, bir ordu için imkânsızdır. Çünkü tepenin üzerinden, 45 dereceden fazla meyilli yamacını kullanarak Derebaşı köyüne doğru ilerlemek bir ordu için mümkün değildir. Bu yoldan ancak profesyonel dağcılar, özel malzemeler kullanarak inebilir. Pharnakes'in bulunduğu, sağ taraftaki mevki biraz daha uygun gibi görünmektedir. Ancak, savaş esnasında savaş arabalarının kullanıldığı iddia edilmektedir. Bu durumda Pharnakes'in kargâhının bulunduğu bu bölgede, savaş arabaları ile bir askeri hareket düzenlemek imkânsızdır.

Buradan çıkarılabilecek sonuç, gerek Rice-Holmes gerekse Kromayer-Veith'in bu resimlemeleri araziye bizzat gitmeden ve arazi şartlarını bizzat görmeden, masa başında çizilmiştir. Bu yüzden bu resimlemelere güvenilemez ve bilimsel bir belge değerleri yoktur.

7. NTV Tarih Dergisi Yeni Bir Savaş Yeri İcat Ediyor

NTV Tarih Dergisi'nin Nisan.2009 sayısında Caesar-Pharnakes Savaşı ile ilgili haber çıkmıştır (Güngör ve Dinç 2009). Bu derginin elemanları sözü edilen savaş yerini görmek için Zile'ye gelmiştir. Derginin elemanları arazide keşif yapınca, yukarıdaki resimlemelerde gösterilen bölgede savaş yapılamayacağını, asker yürütülemeyeceğini anlamış olmalıydılar. Yani onlara göre de Rice-Holmes ve Kromayer-Veith resimlemelerinde işaret edilen bölge savaş yeri olmamalıdır. Orduların konuşlandıkları mevki, Derebaşı Köyünün iki yakasındaki tepeler

olmamalıdır. Bunu sözde savaş alanına gelince anlayan dergin elemanları, bu her iki Rice-Holmes ve Kromayer-Veith resimlemelerini bir kenara atmış, yeni bir savaş yeri icat etmişlerdir.

Derginin elemanlarının yeni savaş yeri olarak seçtiği mevki, Zile-Terziköy yolu üzerinde, Yünlü Köy yol ayrımını 1 km geçtikten sonraki düzlüktür. Böylece Caesar ve Pharnakes'in ordularının konuşlandıkları mevkiiler de otomatik olarak değişmiştir. Caesar'ın ordusu, Rice-Holmes ve Kromayer-Veith'in resimlemelerinde Derebaşı Köyü'nün güneybatısındaki tepenin üstünde konuşlanmış idi. Dergi elemanları aynı orduyu tam aksi istikamette ve yaklaşık 3 km kuzeydoğuda, Derebaşı Köyü'nün kuzeydoğusundaki tepenin üstünde konuşlandırmıştır. Pharnakes'in ordusu Rice-Holmes ve Kromayer-Veith'in resimlemelerinde Derebaşı Köyünün kuzeydoğu tepesindeki yamaçlarında konuşlanmış idi. Dergi elemanları aynı orduyu Yünlü Köyü'nün güneyine düşen yamaca konuşlandırmıştır. Yani Rice-Holmes ve Kromayer-Veith ile dergi elemanları, iki ordunun kamp yeri ve savaş meydanı için farklı yerleri işaret etmektedirler.

8. Savaşı Etkileyebilecek Coğrafi Faktörler

Savaşların kaderini belirleyen birçok faktör bulunmaktadır. Ordunun savaşçı, moral ve silah gücü ile orduların konuşlandığı mevkiiler; mevsim, meteoroloji ve arazi şartları gibi birçok etken, bir savaşın kaderini etkileyebilir.

8.1. Bitki Örtüsü

Savaşların kaderini etkileyen bir etken, yeryüzündeki bitki örtüsüdür. Caesar ile Pharnakes'in Zile Savaşında gözden kaçırılan önemli hususlardan birisi, 2.050 yıl önce buradaki bitki örtüsünün nasıl olduğudur. Günümüzde Derebaşı ve Yünlü Köyü çevresindeki arazide epeyce bir ormanlık alan, tarla ve mera açmak gayesi ile tahrip edilmiştir. Dağlık-tepelik olan bu arazinin, bundan 2.050 yıl önce büyük ihtimalle ormanlık olabileceği imkan dâhilindedir.

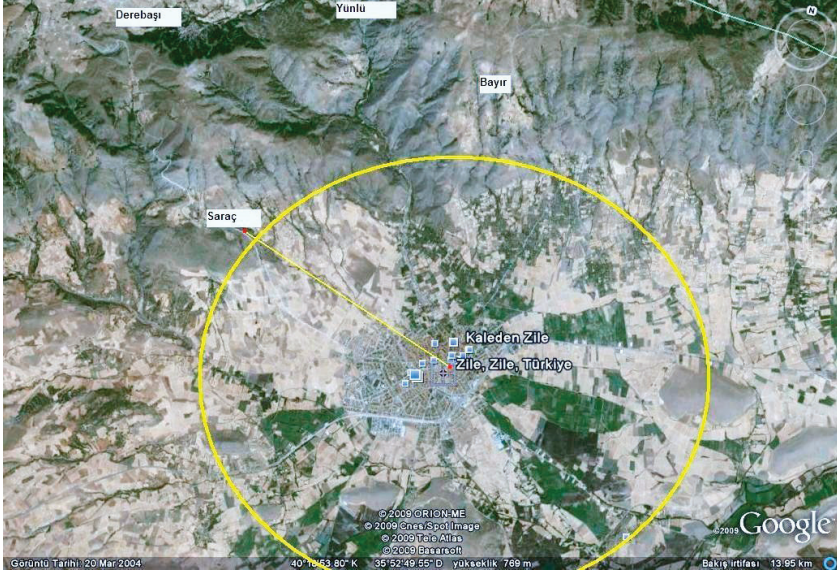
8.2. Arazinin Eğimi

Gözden kaçan diğer önemli bir husus, dergi elemanları tarafından Yünlü Köyü karşısındaki alanın, sanki düz bir ova gibi, savaş meydanı olduğunun iddia edilmesidir. Yani Pharnakes, ordusundaki atlı savaş araçlarını burada düz arazide gibi yürütmüş olduğunun iddia edilmesidir. Değil 2.050 yıl öncesinde büyük ihtimalle ormanlık bir alan olan savaş meydanında, günümüzde dahi Yünlü Köyü karşısındaki ağaçsız alanda, arazi eğiminden dolayı savaş aracı yürütmek imkânsızdır.

8.3. Savaş Alanının Zile'ye Uzaklığı

Hirtius/Oppius'un anılarında savaş alanının Zile'ye uzaklığı 3 Roma Mili ola-

rak bildirilmektedir (Hirtius 1750: 361). Bir Roma Mili 1.478 km olduğuna göre, savaş alanı Zile'ye yaklaşık olarak 4.4 km uzaklıktadır. Eğer bu mesafenin doğru olduğu kabul edilirse, aşağıda ki örneklerde verileceği gibi, Zile ile bazı yerleşim yerlerinin arasındaki mesafeler önem kazanmaktadır.

Resim 1. 4,5 km (3 Roma mili) çaplı alanı gösteren şekil. Eğer verilen mesafe doğru ise, savaş Yünlü Köyü yakınındaki dağlık alanda değil, Zile dışındaki düzlük alanda yapılmış olmalıdır (www.googleearth.com 13.05.2009).

Tablo 1. Zile ve çevresindeki bazı mevki ve yerleşim yerleri arasındaki uzaklıklar.

Mevki	Mesafe (km)
Zile-Saraç Köyü	4,4
Zile-Tekkavak Mevkisi	4,8
Zile-Bayır Köyü	4,8
Zile-İstasyon Mah	4,8
Zile-Kurşunlu Köyü	5,2
Zile-Hacılar Köyü	5,5
Zile-Yünlü Köyü	6,8
Zile-Kurupınar Köyü	6,9
Zile-Derebaşı Köyü	7,5
Zile-(Sözde) Savaş Alanı	8,4

(www.googleearth.com 13.05.2009)

Tablo.1'de verilen mesafeler kuş uçuşu mesafelerdir. Bu uzaklıklar, normal arazide yola alınarak ölçüldüğü zaman daha da artacaktır. Örneğin dergi elemanları

tarafından, Zile-Yünlü Köyü karşısında yapıldığı iddia edilen sözde savaş alanının Zile'ye kuş uçuşu uzaklığı 8,4 km, veya 5,7 Roma Milidir. Bu mesafe arazide ölçüldüğü zaman, 10-12 km.nin üzerine, yani 7-8 Roma milinin üzerine çıkacaktır. Zile ile savaş alanı arasındaki mesafe, Hirtius tarafından en fazla 3 Roma Mili olarak verilmektedir. Ancak İngiliz Arkeolog Dr. David French, Caesar ve Pharnakes arasındaki savaş alanını, Zile'ye 4.8 km uzaklıktaki Tekkavak Mevkisi olarak iddia etmektedir (Serezli 2009). Bu mesafe, Hirtius tarafından bildirilen 3 Roma Mili (4.8 km) uzaklığa tıpa tıp uymaktadır.

9. Tarihte Anadolu Yollarının Durumu

Anadolu'da yolların durumu değerlendirilirken, günümüz şartları değil, aksine savaşın olduğu tarihteki yol şartları göz önüne alınmalıdır. Bir örnek vermek gerekirse; Ramsay (1960)'e göre, Doğu Karadeniz Dağları geçit vermediği için, milattan önceki zamanlarda en önemli Karadeniz Limanı Sinop ve Samsun idi. Hâlbuki günümüzde Doğu Karadeniz'deki sahil şehirlerinin iç kesimlere bağlantısı hemen her bölgeden mümkündür. Gelişen teknoloji sayesinde, dağları her noktadan asfalt yol ile geçmek mümkündür.

Başka bir örnek vermek gerekirse, başkent Ankara'nın 1880 yıllarındaki ulaşım ve yol durumunu belirten bir İngiliz Konsolosluk raporu son derece öğreticidir (Kocabaşoğlu 2004). Ankara Konsolos Yardımcısı G. Gatheral'ın Londra'ya gönderdiği raporun ilgili kısmı şöyledir:

“Ankara'da fabrika adına yakışır herhangi bir şey mevcut değildir. Buraların bütün endüstrisi evde el emeği ile gerçekleştirilir. İmalatta gerekli makineleri en yakın limandan yaklaşık 300 mil (500 km) uzaklıktan katır ya da deve sırtında buraya taşımamanın zorluğu aşılamadığı için, ne buhar ne de su gücünden henüz yararlanılmamıştır. Ulaşım sorunu çözülmüş olsa, Ankara şehrinin fabrika endüstrisi için son derece iyi bir konuma sahip olduğuna kuşku yoktur. ..” (Kocabaşoğlu 2004:230)

“Ankara'nın elma ve armudunun, özellikle de kışlık türlerinin sözü edilmeye değer. Bunlara Avrupa'da çok rağbet edilmekle birlikte, çok nadir olarak ihraç edilebilir. Çünkü en yakın limana katır sırtında 20-24 gün süren yolculuk, o çok beğenilen güzel kokularını ve tatlarını bozar. Bir demiryolu ya da hatta geçilebilir bir araba yolu yapılmış olsa, bunlar ya da diğer pek çok yaş ve kuru meyvenin ticareti gerçekleşecektir ve çok geçmeden yetiştiren için kârlı, tüketici için ise tatminkâr olacaktır. Halen ulaşım sistemi öylesine çözümsüz bir haldedir ki, verimin iyi olduğu bir yıl büyük meyve bahçelerinde ürünlerin dallarda ya da yere düşerek çürüdüğünü gördüm.

Ankara balı şeffaf ve beyazdır. Bal ve balmumu çokça üretilir. Yerel olarak üretilen balmumu değerli olduğu için, bunun da ihraç edilmesi gerekir. Katır sırtında sağa sola savrulularak Avrupa'ya ulaşması için ambalaj açısından o kadar özen gerektirir ki, çaresizlik içinde bundan da vazgeçilmiştir.” (Kocabaşoğlu 2004:244-245)

“Ankara Vilayetinin yolları olabilecek en kötü durumdadır. 1874’den önce mevcut yolları onarmak ve geliştirmek için, Hıristiyan ahaliden yol vergisi toplanarak, Müslümanlar ise zorunlu çalışma mükellefiyetine tabi tutularak, zaman zaman çaba gösterilmiştir. Ancak bütün bunlar, savaştan önce ve savaş sırasında Merkezi Hükümetin askeri ihtiyaçları için harcanmıştır. Deniz kıyısına ulaşan bir araba yolunun, vilayetin en acil ihtiyacı olduğu herkes tarafından kabul edilmektedir.” (Kocabaşoğlu 2004:246)

Anadolu’nun ortasında önemli bir geçit noktası olan başkent Ankara’nın ulaşım durumu bundan 130 yıl önce bu durumdadır.²

Strabon’un bildirdiğine göre, kendi memleketi olan Amasya, Romalılar zamanında önemli bir yerleşim merkezi idi. İstanbul’dan Amasya’ya ulaşan yol ya Bolu, Gerede, Çankırı, İskilip, Çorum, Mecitözü üzerinden, ya da Bolu, Gerede, Ankara, Tavium,³ Hattuşa, Alaca, Ortaköy, Göynücek üzerinden geçiyordu.

10. Roma Mil Taşları

Türkiye’de çalışma yapan arkeologlar arasında İngiliz Arkeolog Dr. David French’in ayrı bir yeri vardır. French, Ankara İngiliz Arkeoloji Enstitüsü’nün yaklaşık 20 yıl müdürlüğünü yapmıştır. French, Roma Mil taşları konusunda dünyanın sayılı bilim adamlarındandır. Türkiye’de bu kadar uzun süre görev yapması nedeni ve mil taşları üzerinde çalışması nedeni ile Anadolu’nun birçok yöresini adeta adım adım gezmiştir. Bu bölgelerden birisi de Zile ve çevresidir.

French’in “Küçük Asya’daki Roma Yolları ve Mil taşları” isimli eser bu konuda en önemli kaynaklardan birisidir (French 2012). Eğer Zile-Terziköy-Amasya Yolu, Romalılar zamanında işlek bir yol olmuş olsa idi, bu yol üzerinde birçok mil taşının bulunmuş olması gerekirdi. Ne yazık ki bu Zile-Terziköy-Amasya Yolu üzerinde bulunmuş tarihi mil taşı bulunmamaktadır. Ancak Zile-Turhal-Amasya Yolu üzerindeki Turhal’da bulunmuş mil taşları vardır (French 2012:243-254). Roma mil taşları da göstermektedir ki, Pharnakes Amasya-Turhal-Zile üzerinden Zile’ye ulaşmıştır. Terziköy yolunu kullanmamıştır. French (2012) Caesaria-Zela-Amasia ((Kayseri-Zile-Amasya) Yolu’nu 134-148 nolu miltaşları ile tarif etmiştir. Buna göre yol 134.Akbenliçiftlik (), 135.İzibüyük (), 136.Kabalı (Kadışehri, Yozgat), 137. Kadışehri (Yozgat), 138.Çamsaray (Kadışehri, Yozgat), 139.Özükkavak (Çekerek, Yozgat), 140.Güzelbeyli (Zile, Tokat), 141.Yıldıztepe (Zile, Tokat), 142.Alayurt (Zile, Tokat), 143.Akyazı (Merkez, Amasya), 144. Mahmatlar (Merkez, Amasya), 145 Uy-gur (Merkez, Amasya), 146, Ezinepınar (Merkez, Amasya), 147.Kapıkaya (Merkez,

² Konsolos Yardımcısı Gatheral’in bildirdiği gibi, bundan 130 yıl önce Ankara’ya araba ile ulaşım imkânı sağlayacak yol yoktur. Ama bazı okumuş cahiller, Farnake ordusundaki savaş arabalarını Amasya-Zile arasındaki dağda günümüzden 2.050 yıl önce koşturabilmektedirler.

³ Günümüzde Tavium’un yerinde, Yozgat’ın 30 km batısındaki Büyüknefes Köyü bulunmaktadır. Büyüknefes Köyünden günümüzde önemli bir yol geçmemekle birlikte, burası Romalılar zamanında önemli bir kavşak noktası idi (Ramsay, W. M. 1960).

Amasya), Suluova (Amasya) şeklinde devam etmektedir.⁴ Tarif edilen bu yol güzergahı Zile-Turhal-Amasya güzergahıdır.

Yine aynı esere göre (French 2012:239), Zile-Kadışehri Yolu üzerinde, Yozgat Kadışehri'ne bağlı Çamsaray (eski ismi Dabana) Köyü'nde Roma mil taşı bulunmaktadır. Aynı şekilde Çamsaray'ın yaklaşık 15 km güneyinde, Kadışehri İlçesi ile Kadışehri'nin 10 km güney batısında, Kabalı Köyü'nde de Roma mil taşları bulunmaktadır (French 2012: 238). Bu yerleşim yerleri, Osmanlılar zamanında önemli bir rota olan "Zile-Kayseri Devoyolu" olarak adlandırılan yol üzerinde yer almaktadır (Yılmaz 2004). Bu yol önemli bir Hitit yerleşim yeri olan Maşathöyük (Tapi-gga)'e ulaşım sağlayan bir yer olmalıdır. Çünkü Maşathöyük bu yolun sadece 4 km batısındadır (Yılmaz 2004).

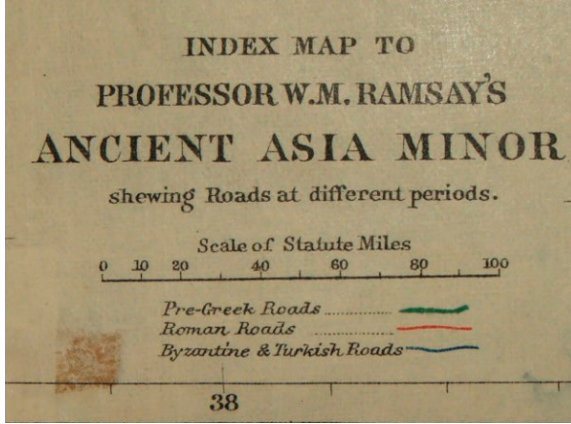
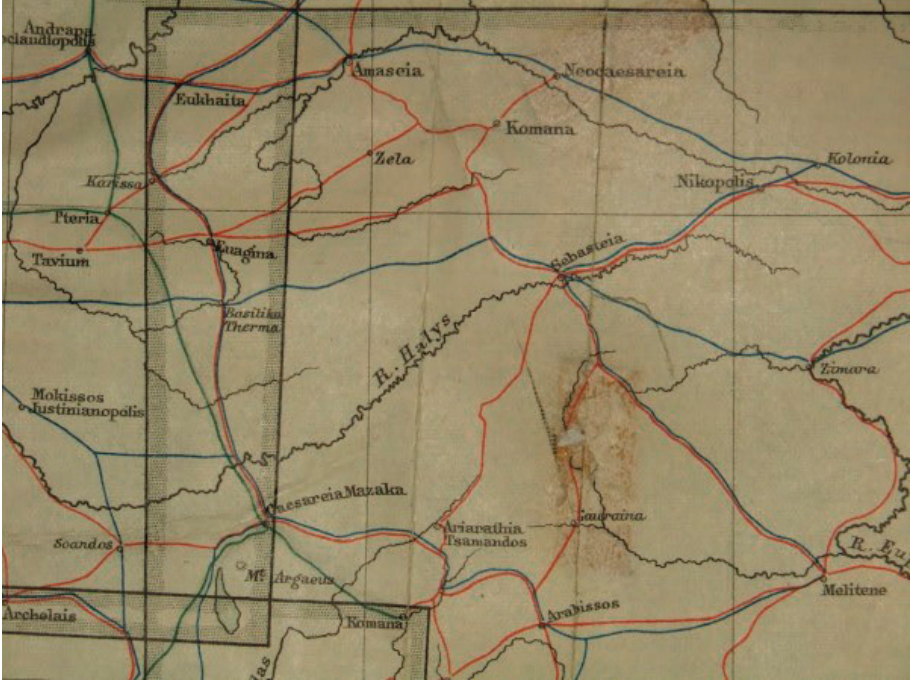
11. Caesar ve Pharnakes Zile'ye Hangi Yollardan Geldiler?

Ramsay'e ait aşağıdaki haritada da görüldüğü gibi, Roma devrindeki yollar kırmızı renk ile gösterilmiştir. Buna göre o devirlerde Amasya'dan Zile'ye ulaşım, Turhal üzerinden sağlanıyordu. Öyleyse Pharnakes'de büyük bir ihtimalle Amasya-Turhal üzerinden Zile'ye gelmiş olmalıdır. Bu yoldan gelmiş olduğuna göre, niçin Zile'ye geldikten sonra tekrar Amasya istikametine yönelerek, Dereboğazi'nde ilerleyerek, dağlık bir arazide konuşlansın.

Yine aynı haritaya göre, Caesar ve ordusunun da Kapadokya Komana'sında konakladığı bilindiğine göre, Kayseri (Caesareia Mazaka), Sorgun (Euagma) üzerinden Zile'ye gelmiş olması gerekir.

Resim 2. Roma Döneminde İç Anadolu yollarının durumu ve lejant (Ramsay 1960).

⁴ Ancak bu yol güzergahında bazı hatalar bulunmaktadır. 139.Özükevavak miltaşının yerinin değişmiş olması gerekir. Çünkü Kadışehri-Çamsaray-Güzelbeyli bir güzergahdır ve Çamsaray'dan tekrar Özükevavak'a yaklaşık 20 km gidip, geri gelmek icap eder. Ayrıca Ezinepınar'ın adı değil Ezinepazar olmalıdır. 144. Mahmatlar, 145.Uygur ve 146.Ezinepınar yerleşim yerlerinin Turhal-Amasya Yolu üzerindeki sıralaması ise Ezinepınar-Uygur-Mahmatlar şeklinde olmalıdır. 143.Akyazı miltaşının Akyazı Köyü'nde olması ise imkansızdır çünkü Zile'nin Araplar Köyü'nden Amasya'nın Merkez Akyazı Köyü'ne geçmek mümkün olsa da, Akyazı'dan Deliçay Vadisi'ndeki Uygur-Ezinepazarı güzergahına geçmek, Sarıtaş Dağı nedeni ile imkansızdır. Bu nedenle Akyazı miltaşının sonradan buraya getirildiği düşünülebilir.

11.1. Caesar'ın Güzergahı

Caesar Mısır'dan gelirken, antik Komana⁵ kentinde konakladığı bilinmektedir. Komana'da konakladığına göre, Zile'ye iki yoldan birinden gelmiş olmalıdır.

Birinci yol Kayseri, Boğazlıyan, Sarıkaya, Sorgun, Pleumaris⁶ üzerinden Zile

⁵ Burada bahsedilen Komana, Kapadokya Komana'sıdır. Günümüzde Adana'nın Tufanbeyli İlçesi yakınlarına denk düşmektedir. Diğer bir Komana ise Pontos Komana'sı olup, Tokat yakınlarındaki Gümenek mevkisidir.

⁶ Pleumaris, günümüzde Yozgat'a bağlı Çekerek İlçesi yakınlarında bir yerleşim yeri.

yoludur. İkinci yol ise Kayseri, Şarkışla, Sivas, Yıldızeli, Sulusaray, Alpudere, Kuruçay, Güzelbeyli, Çeltek, Hasanağa üzerinden Zile yoludur. İkinci yol daha fazla dolastığı ve daha sarp bir araziden geçtiği için, Caesar'ın muhtemelen günümüzde de kullanılan Kayseri-Boğazlıyan-Sarıkaya-Sorgun-Çekerek-Zile yolundan gelmiş olmalıdır.

Hirtius anılarında, "Caesar Zile yakınlarına gelip konakladığı zaman, düşmandan 7,5 km uzaklıkta idi" demektedir. Eğer bu yoldan gelmiş ise, günümüzdeki Büyükkarayün veya Hacılar Köyü civarında konaklamış olmalıdır. Çünkü burası Zile'ye göre nispeten yüksek ve hâkim konumdadır. Eğer Sulusaray üzerinden gelmiş ise, günümüzdeki Hasanağa Köyü boğazından çıktıktan sonra, Hasanağa ve Özyurt (Bildiş) Köyleri civarında bir mevkide konaklamış olmalıdır.

11.2. Pharnakes'in Güzergahı

Pharnakes, 2.050 yıl önceki yol durumu göz önüne alındığında, muhakkak Amasya üzerinden gelmiş olması gerekir. Amasya üzerinden gelişte iki farklı yol seçeneği bulunmaktadır.

Birinci yol günümüzde de kullanılan Amasya-Turhal-Zile yoludur. İkinci yol ise, Amasya-Terziköy-Kervansaray'dan geçen dağ yoludur. 2.050 yıl önceki arazi şartları, ormandan meydana gelen bitki örtüsü ve çok seyrek yolcu trafiği göz önüne alındığında, yanındaki savaş ve yük arabaları ile Pharnakes'in 2. yolu geçmiş olması mümkün değildir. Bu yol, Amasya-Turhal-Zile yoluna göre daha kısadır ancak çok fazla engebeldir. O devirlerde savaş arabaları ile geçilmesi imkânsız gibidir. Bu yol günümüzde dahi Zile-Amasya arasında seyahat edenlerce kullanılmamaktadır. Turhal üzerinden giden daha uzun ama düz yol tercih edilmektedir.

Terziköy üzerinden giden yolun kullanılmamış olmayabileceğine iki sebep daha gösterilebilir. Childs (1917) anılarında, bu yolun zorluğunu "....Had I been travelling with a pack-horse I could have gone across the mountains to Zilleh in a long forenoon, but for an araba the road was roundabout, and there and back meant three days' journey." cümleleri ile tarif etmektedir. Yani Childs "Bir yük atı ile yolculuk ettiğimden dolayı, Zile'ye dağları aşarak bir öğleden sonra varabildim. Fakat araba ile yolculuk etseydim, yol dolambaçlı idi ve gidiş-dönüş olarak ancak 3 günde gidebilirdim." demektedir. Childs'ın dolambaçlı dediği yol, günümüzde de kullanılan Amasya-Turhal-Zile yolu olmalıdır. Demek ki o tarihte bu yoldan araba gidiyordu.

Bu yolculuğu Childs, "Across Asia Minor on Foot" (Yürüyerek Bir Baştan Öbür Başa Küçük Asya) eserinin girişinde, Anadolu'da yayan olarak yaklaşık 2000 km yol yaptığını nakletmektedir. Diğer bütün gezginler araba ile yolculuk yaptığı halde, kendisinin yük atı ile yayan yolculuk yapmayı tercih ettiğini bildirmektedir. Bu yüzden diğer gezginlerin girmedikleri yolları denemiştir.

Yaptığımız araştırmalara göre, 17. yüzyıldan 20. yüzyıla kadar, Amasya üze-

rinden Tokat'a 30'dan fazla gezgin seyahat etmiştir (Yılmaz 2010). Hepsi Amasya-Turhal-Tokat yolunu kullanmıştır. Hiçbirisi Amasya-Terziköy-Zile yolunu tercih etmemiştir. Amasya üzerinden Zile'ye gelenler dahi, Turhal üzerinden seyahat etmişlerdir.

Bu yolun 100 yıl önceki durumu bile çok iç açıcı değildir. 1890 tarihli Sivas Salnamesi'ne göre 12,3 km yolun şosesi yapılmıştır. Ayrıca 12,7 km yolun ise tesviyesi yapılmıştır. Ayrıca 4 köprü, 33 menfez ve 1 kasis yapılmıştır. Yani bu yol ancak 1 asır önce araba geçebilecek duruma gelmiştir (Karaman 2001).

12. Sonuç

Sonuç bölümünde özetlersek, kaynaklarda Pharnakes'in savaş alanına Caesar'dan önce geldiği bildirildiğine göre, en avantajlı mevkiyi tutmuş olması gerekirdi. İddia edildiğine göre, Pharnakes'in kuvvetleri Yünlü Köyü tarafındaki yamaçta konuşlanmıştı. Savaş başlayınca askerler vadiye inmişler, karşısındaki yamacı çıkmakta zorlanmışlar ve Caesar kuvvetleri karşısında yenilmişlerdir. Acaba Pharnakes'in ordusunda bu dezavantajlı konuma dikkat edecek bir tane bile subay yok muydu? Eğer Tekkavak Mevkisinin savaş alanı olduğu farz edilirse, Pharnakes Ordularının iki farklı yol seçeneği vardır. Bu yollardan birisi Turhal istikametinden, diğeri Yünlü köy istikametindedir. Her iki durumda da Zile'nin 3 Roma Mili doğusunda kalan Tekkavak Mevkisinde konuşlanmak Pharnakes Ordusu için stratejik açıdan daha avantajlıdır. Savaş alanı Tekkavak Mevkisi olarak farz edilirse, Caesar'ın konuşlandığı yer olarak da Büyükkarayün veya Kurşunlu Köyü uzaklığındaki bir mesafe uygundur. Çünkü Hirtius/Oppius'un anılarında³⁴ Caesar'ın savaş alanına 5 Roma Mili mesafede konuşlandığı bildirilmektedir (Hirtius 1750:361). İsim ve rütbesinin açıklanmasını istemeyen üst rütbeli bazı kurmay subaylar ile yapılan yüz yüze görüşmede, Yünlü Köyü civarındaki arazide böyle büyük ve önemli bir meydan savaşı yapılmış olmasının imkânsızlığını dile getirmişlerdir. Çok az askerlik bilgisine sahip olan, hatta askerlik bilgisine sahip olmayan bir kişinin dahi böyle bir alanda savaş yapmış olmasının veya istemesinin mümkün olmadığını belirtmişlerdir. Askeri yetkililerin yanında, bazı tarihçiler de ilk defa bir meydan savaşının, dağlık alanda yapılmış olduğunu duyduklarını belirtmişlerdir. Bunun başka bir örneğinin dünya tarihinde olmadığını ve Caesar ile Pharnakes'in dağlık alanda savaş yapmış olduğu iddiasının son derece mesnetsiz ve tutarsız bir bilgi olduğunu vurgulamışlardır. Tüm bu nedenlerden dolayı Caesar ile Pharnakes arasında M.Ö. 47 yılında meydana gelen savaşın Üçağaç veya oraya yakın bir mevkide yapılmış olamayacağı düşünülmektedir. Bu savaşın Zile-Terziköy-Amasya Yolu üzerinde, engebeli bir yerde değil, Zile'ye birkaç km uzaklıkta ve Zile Ovası üzerinde bir mevkide yapılmış olması daha mantıklı görünmektedir.

Kaynaklar

Akdoğan, R. 2008. Anzili (Zile) Şehir Adının Belgelendiği Maşathöyük Hitit Tabletleri. Çığlıtı dergisi, 1:8-9.

Anonim, 2014. Pharnaces II of Pontus. http://en.wikipedia.org/wiki/Pharnaces_II_of_Pontus (erişim 15.5.2014)

Childs, W. J. 1917. Across Asia Minor on Foot. William Blackwood and Sons. London.

French, D. 2012. Roman Roads and Milestones of Asia Minor.. British Institute at Ankara, Electronic Monograph 3. s. 22, . Ankara.

Güngör, S. ve Dinç, B. 2009. Sezar'ın Anadolu Seferi, Geldi Gördü Yendi. NTV Tarih Dergisi, 3: 26-33.

Hirtius, A. 1750. C. Julius Ceaser's Commentaries of His Wars in Gaul and Civil War with Pompey (Translated English from the Original Latin by Col. Martin Bladen). The 7th Edition. s. I. London.

Karaman, F. 2001. Salname-i Vilayet-i Sivas (Sivas, Amasya, Tokat ve Karahisar-ı Şarkî). Sivaslılar Eğitim, Kültür ve Yardımlaşma Vakfı Yayını. s. 57. İstanbul.

Karasar, N. (2005). Bilimsel araştırma yöntemi: Kavramlar, ilkeler, teknikler. 15. bs. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Kocabaşoğlu, U. 2004. Majestelerinin Konsolosları, İngiliz Belgeleriyle Osmanlı İmparatorluğu'ndaki İngiliz Konsoloslukları (1580-1900). (Confidential Prints, No: 4122. "Report on the Population Industries, Trade, Commerce, Agriculture, Public Works, Land Tenure and Government of City and Province of Angora, Anatolia, by Vice-Consul Gatheral", London, 6.May.1880. s. 1-22) İletişim Yayınları. s. 230. İstanbul.

Kromayer, K. ve Veith, G. 1912. Antike Schlachtfelder. Bausteine einer antiken Kriegsgeschichte. III 1. Berlin.

Liddell, H. G. 1860. Life of Julius Caesar. s. 200. Sheldon & Company. Newyork.

Özgüç, T., 1978. Maşat Höyük Kazıları ve Çevresindeki Araştırmalar. Türk Tarih Kurumu Yayını. Türk Tarih Kurumu Basımevi. Ankara.

Ramsay, W. M. 1960. Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası. (Çeviren Mihri Bektaş) Milli Eğitim Basımevi. s. 52. İstanbul.

Serezli, H. 2009. Dr. David French ile yapılan yüzyüze görüşme. Zile.

Suetonius, G. T. 2008. On İki Caesar'ın Yaşamı (De Vita Duodecim Caesarum). (Çeviren: Fato Telafar ve Gül Özaktürk) Türk Tarih Kurumu Yayınevi. s. 27. Ankara.

Yılmaz, O. 2004. Her Yönüyle Tokat Zile Küçükközlü (İsa) Köyü. Pano Ofset. Ankara.

Yılmaz, O. 2009. Sıraçlar (Anşabacılı ve Hubyarlar) Beydili Alevi Türkmenleri.

Yılmaz, O. 2010. Seyyahların Gözü İle Zile. Veni Vidi Vici Yayınevi (Elde baskım), Zile.

<http://www.googleearth.com> (erişim 13.05.2009)

<http://unyezile.com/hirtius.htm>^a (erişim 13.05.2009)

<http://unyezile.com/altiagac.htm>^b (erişim 13.05.2009)

